

УДК [811.161.2:316.454.52]:171.022.1

Антончук О. М.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ДУХОВНО-МОРАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

У статті проаналізовано процес формування духовно багатой мовної особистості в процесі вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Автор досліджує компоненти духовності в контексті навчання рідної мови, християнські цінності як змістове наповнення занять.

Ключові слова: комунікативна компетенція, духовний аспект, мовна особистість.

В статье проанализирован процесс формирования духовно богатой языковой личности в процессе изучения курса «Украинский язык (по профессиональному направлению)». Автор исследует компоненты духовности в контексте обучения родного языка, христианские ценности как содержательное наполнение занятий.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, духовный аспект, языковая личность.

In the article a forming process is analysed spiritually of linguistic personality in the process of study of course «Ukrainian (after professional direction)». An author probes componenty of spirituality in the context of teaching of the mother tongue, Christian values as rich in content filling of lesson. For the spiritual becoming of modern society of address to Christian cultural heritage is extremely necessary. It is written in Constitution of Ukraine, that education is a background of intellectual, cultural, spiritual, social, economic development of society and state.

Present time the use of religious values in forming of worldview of the young generation. Linguists consider a language the major constituents of communicative competence, discursive, sociolinguistic, strategic, and sociocultural. The communicative is on the greatest stage in the hierarchy of types of competence of man, as combines in itself all other. Taking into account this forming of communicative competence is the primary purpose of studies of language.

Key words: communication competence, spirituality aspect, linguistic personality.

Для духовного становлення сучасного суспільства звернення до християнської культурної спадщини є вкрай необхідним. У Конституції України зазначено, що освіта – основа для інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави.

Сьогодні актуалізує використання релігійних цінностей у формуванні світогляду молодого покоління. Важливе значення мови визначено в Євангелії від апостола Івана Богослова: «На початку було Слово, і Слово було у Бога, і Слово було Бог».

У збірниках релігійно-морального виховання Київської Русі практично всі думки ґрунтуються на притчах Соломона і Премудрості Ісуса сина Сирахова, а повчання Івана Златоуста – на Старому Заповіті. Підтвердженням цього слугувало й те, що улюбленою, розповсюдженою і найбільш читаною книгою був Псалтир.

Особистість у богословському значенні цього слова не обмежена своєю індивідуальною природою, це не тільки частина цілого – кожна людина потенційно містить у собі ціле. Ми говоримо про потенційне буття, про досягнення справжньої єдності природи і розкриття особистості, про можливість і одночасно завдання, суть якого висловили у своїх творіннях священномученик Іринеї Ліонський, святителі Афанасій Александрійський, Григорій Богослов, Григорій Ниський: «Бог став людиною, щоб людина змогла стати Богом».

У світлі догматичного вчення церкви особистість як закарбований у людині образ Божий не є доступною для наукового пізнання такою мірою, як предмети зовнішнього світу. Особистість завжди залишається неосяжною у своїй глибинній сутності, є оригінальною, своєрідною, неповторною і тому єдиною у всьому світі духовною структурою.

В антропологічній парадигмі мовну особистість розглядають у контексті лінгвофілософської категорії життєвого світу людини як сукупність смислів культури, що містяться в усіх аспектах життєдіяльності людини і відображаються в її мовній картині [2, с. 381]. Аналіз цих глобальних проблем є невіддільним від дослідження тих аспектів життєдіяльності (етнокультурного, духовного, соціального), які розглядають у рамках життєвого світу людини як віддзеркалення етнічного та історичного виміру культури.

Свого часу видатний український педагог В. О. Сухомлинський стверджував, що «...мовна культура людини – це дзеркало її духовної культури... Чим глибше людина пізнає тонкощі рідної мови, тим тонша її сприйнятливості до гри відтінків слова...» [5, с. 437].

Поняття комунікативної компетенції пов'язано з ім'ям американського лінгвіста Н. Хомського, який трактував термін як знання про мову і правила використання її засобів у мовленнєвій діяльності. По-

слідovníки вченого розширили обсяг лінгвістичного поняття. Так, Д. Хаймс уживав його в значенні системи знань про правила мовної комунікації, її процедуру, етикет, ритуал, що відображає взаємодію інтелектуального, соціального й вербального у поведінці комуніканта.

Найважливішими складниками комунікативної компетенції лінгвісти вважають мовну, дискурсивну, соціолінгвістичну, ілюкутивну, стратегічну, соціокультурну. Комунікативна перебуває на найвищому щаблі в ієрархії типів компетенції людини, оскільки поєднує в собі всі інші. З огляду на це формування комунікативної компетенції є основною метою навчання мови.

У комунікації як дискурсі, де виявляється здоровий глузд людини, індивіди можуть обговорювати, обґрунтовувати та інституювати різноманітні норми і цінності співжиття в сучасному суспільстві.

Так, кафедра методики викладання і культури української мови Рівненського державного гуманітарного університету упродовж 2014–2015 років організовувала заходи, присвячені Світлому Христовому Воскресінню і 200-літтю Т. Г. Шевченка («Воскресіння Слова»), Дню української писемності і мови («Спочатку було Слово»), Дню матері («Молитва за маму»). Студенти різних факультетів, зокрема української філології, історико-соціологічного, художньо-педагогічного, А також Інституту мистецтв підготували поетичні і музичні композиції, повідомлення з історії розвитку української писемності (житіє преподобного Нестора Літописця), духовних витоків свята Пасхи, неділі жінок-мироносиць. Учасники виявили комунікативну компетентність у процесі підготовки, продемонстрували організаторські здібності безпосередньо під час відтворення мовно-літературно-музичних композицій, підтвердивши в такий спосіб мовну і мовленнєву компетенції, які є невід'ємними складовими частинами комунікативної компетентності.

Упродовж 2012–2015 років відбувається конкурс «Практикант-філолог року», присвячений Міжнародному дню рідної мови. Метою конкурсу є сприяння національно-мовному та духовному вихованню студентської молоді, а завданням – виявлення та підтримка творчих четвертокурсників, підвищення їх професійної компетенції, поширення та популяризація педагогічних здобутків майбутніх учителів-філологів. Організують конкурс кафедра методики викладання і культури української мови факультету української філології РДГУ, управління освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, комунальна установа «Рівненський міський методичний кабінет». Конкурс відбувається як загальнофакультетський. За тиждень до проведення заходу студенти-практиканти подають на розгляд журі портфоліо (опис власної педагогічної концепції, що розкриває систему роботи практиканта, методи, ідеї, технології, які він застосовує в роботі, творчий доробок практиканта: дидактичні матеріали, методичні розробки, тестові завдання, систему позакласних, виховних заходів, публікації в науковій та педагогічній пресі (за наявності)). Крім того, учасники демонструють контрольні уроки і виконують тестові завдання з методики навчання української мови. Фінальний етап конкурсу передбачає такі змагання: «Візитка конкурсанти», «Розминка» (учасники розв'язують педагогічні задачі з методики навчання української мови), «Світ захоплень конкурсанти».

Закріпити вміння простежувати реалізацію комунікативних якостей у власному висловлюванні студенти зможуть на заняттях, присвячених удосконаленню культури усного мовлення, коли, використовуючи історичні факти, складатимуть і озвучуватимуть виступ на такі теми:

1. Мова як духовно-національний феномен.
2. Мовна культура людини – це дзеркало її духовної культури.
3. Проповідницький підстиль конфесійного стилю.
4. Віртуальне спілкування і його особливості.
5. Екологія духу й екологія живого слова.
6. Сучасні технології паблік рілейшнз.
7. Відповідь на сердиті листи.
8. Мова науки і національна мова.
9. Науковий етикет.

Безпосередньо під час занять в аудиторії пропонуємо теми для дискусій:

1. Громадянський шлюб – за і проти.
2. Інтелігентність – це успадкована чи сформована риса людини?
3. Чи може Інтернет вплинути на соціальну активність молоді?
4. Лайливість – хвороба чи зняття стресу?

Під час дискусії народжується багато різних думок, здебільшого полярних (від крайніх лівих до крайніх правих), і тоді учасники починають схилитися до тих людей, думки яких є для них близькими. Про результативність дискусії можна говорити тоді, коли учасники сформували певну думку щодо обговорюваного питання або підтвердили ті погляди, які мали до початку колективного обговорення [6, с. 252].

Наприклад, обговорюючи питання громадянського шлюбу, наголошуємо на взаємній відповідальності і любові майбутніх чоловіка і дружини, духовних і фізичних особливостях життя так званих співмешканців. Дію лайки порівнюємо з екологічно шкідливим явищем (радіацією), що засмічує нашу підсвідомість. Із цим слід бути обачнішими: ми ж регулярно миємо руки, остерігаючись шлункових інфекцій. Саме слово «лайка» прозора вказує на ставлення наших далеких пращурів до цього явища – людина, яка вживає нецензурну лексику, уподібнюється до дзвкитливого собаки.

Кожне заняття розпочинаємо молитвою «Отче наш». Студенти з розумінням і доброзичливістю розповідають про історію християнських свят, які відзначають у день проведення заняття. Це збагачує їх духовний світогляд, удосконалює комунікативну компетенцію.

Усне мовлення студентів репрезентує наслідки повторення мовних норм, знань зі стилістики, риторики та лінгвістики тексту, вивчення комунікативних якостей мови та матеріалу про компетенції мовної особистості.

Література:

1. Гумбольдт В. Характер языка и характер народа / В. Гумбольдт; составление, общая ред. и вступ. статья А. В. Гулыгин, Г. В. Рамашвили // *Философская антропология Вильгельма фон Гумбольдта*. – М. : Просвещение, 1985. – 451 с.
2. Духовна синергетика рідної мови: Лінгвофілософські нариси : монографія / Флорій Бацевич. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 192 с.
3. *Новий Заповіт*. – К., 1993. – 126 с.
4. *Основи комунікативної лінгвістики : підручник* / Ф. С. Бацевич. – 2-ге вид., доп. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 376 с.
5. Сухомлинський В. О. *Вибрані твори : у 5 т.* / В. О. Сухомлинський. – Київ. : Радянська школа, 1977. – Т. 3. – С. 437–438.
6. Шевчук С. В. *Українська мова за професійним спрямуванням : підручник* / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – 3-тє вид., виправ. і доповн. – К. : Алерта, 2013. – 696 с.